

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Qu. III. De Vnitate Matrimonii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

cepti; praemittit enim: *Ceteris ego dico, non Dominus*: ergo conjux fidelis poterat liberè ab infideli recedere; etsi Apostolus id non uideret ob spem conversionis. Ita colligitur ex *August. l. 1. de Adulter. conjug. c. 13. & 18.* Quia autem spes ista hoc tempore est tam exigua, ut spectatis ex alia parte incommodis & periculis sibi minùs estimada, idcirco Ecclesia (ut Varrus notat) amplius non permittit, ut conjux conversus ad fidem cohabitaret alteri in infidelitate permanenti. Quare saltè supposita hac Ecclesiae prohibitione, cènsendum esset multò probabilius, posse conjugum sic conversum generaliter inire aliud matrimonium, & prius dissolvere, quando comparmanet in infidelitate obstinata: nam stante hac prohibitione Ecclesiae conjux infidelis nolens converti vellet alterum cohabitare sibi peccantiosè, sicq; pertraheret ad peccatum; adeoque etiam iocunda habet decisio *Innocentii III. c. Quanto cit.* Alioquin *A Lapide in 1. ad Cor. 7.* contendit non reperiri legem generalem Ecclesiae, quòd prohibeatur praetata cohabitatio: etsi *Concilium Toletanum IV.* id prohibeat, quoad Judaeos. Quo supposito rueret fundamentum mox allegatum, in quantum non existeret prohibitio cohabitandi cum his, vel illis conjugibus infidelibus.

QUAESTIO III.

De Unitate Matrimonii.

DUPLEX considerari posset unitas Matrimonii. Prima, instituendo comparationem ad idem tempus. Ea; consistit in hoc, quòd Matrimonium debeat esse sic unius cum una, ut non possit idem vir simul habere plures uxores, aut eadem mulier plures viros. Secunda, instituendo comparationem ad diversa tempora. Ea; consistit in eo, quòd post unum conjugis, adeoque cessationem unitas Matrimonii, non contrahatur vinculum secundi vel tertii Matrimonii. Priori unitati opponitur polygamia; posteriori verò bigamia, trigamia, tetragamia &c. sive secundae, tertiae, quartae aut ulteriores nuptiae.

Dico I. Polygamia seu pluralitas uxorum (idem à fortiori est de pluralitate virorum respectu ejusdem mulieris) jure divino inhibetur Christianis. Ita definit *Trident. sess. 24. can. 2.* Probatur manifestè ex *Matth. 19.* ubi Christus ait: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, machatur.* Ubi prohibet duci aliam priori dimissa, adeoque magis (ut notatur c. *Gaudemus, de Divortis*) priori retentà. Idem habetur *Matth. 10. & Luca 16.* ubi dicitur eum, qui priori uxore dimissa ducit aliam, machari, & adulterium committere super eam: quòd non esset verum, si posterior esset ipsius legitima uxor. Unde pariter certum est polygamiam non tantum esse jure divino illicitam, sed etiam irritam

Herincx Sum. Theol. Pars IV.

quoad secundum conjugium. Et in hoc consistit impedimentum ligaminis dirimeas Matrimonium.

Dico II. Polygamia etiam ab initio mundi fuit illicita jure divino. Ita communissimè Theologi. Et colligitur ex *Gen. 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una.* Quod Adam instinctu divino dixit: *Adheret uxori; non, uxoribus.* Item, *Erunt duo*, non autem tres vel plures, in carne una; ut notat *Innocentius III. c. Gaudemus, de Divortis.* Unde *Tridentinum sess. 24. in Doctrina Sacram. Matr. ait: Hoc vinculo duos tantummodo copulari & conjugi Christus Dominus aperius docuit, cum postrema illa verba tamquam à Deo prolata (scilicet in initio mundi per os Adami) referens dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Colligitur etiam ex c. *Gaudemus, de Divortis*, ubi *Innocentius III. ait: Nulli unquam licuit in simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.* Unde *Nicolaus Papa c. An non districtè 24. q. 3.* factum *Lamech*, qui solus ante diluviu referatur duxisse duas uxores, vocat *adulterium & flagitium.*

Denique id ipsum esse inconveniens doctet ratio naturalis: nam planè recto ordini repugnaret, si una mulier plures maritos duceret, etiam attento bono generationis prolis. Pluralitas quoque uxorum recto ordini non congruit, sed potius, ut aequa sit viri & mulieris potestas in suum & conjugis corpus: adeoque sicut quaelibet uxor se integrè tradit viro, sic & vir se tradat mulieri. Idemque congruit utilitati status matrimonialis, tum ad rectam prolis educationem, tum ad sinceriores inter conjuges affectum, tum ad rixas, discordiasque domesticas vitandas. Unde & apud Gentes solitiores non fuit permisa uxorum pluralitas; ut de Romanis notum est, inter quos recepta non fuit opposita permissio, quam *Julius Cæsar teste Suetonio in ejus vita* tentaverat inducere. Quare ob hæc & similia inconvenientia Deus ab initio creationis non aliter dedit hominibus potestatem suorum corporum in ordine ad usum generationis, nisi mediante conjugio unius cum una. Quod verò de *Valentiniano Imperatore* refert *Socrates l. 4. Histor. c. 26.* eum, ut ultra Severam conjugem suam superinduceret *Justinam*, legem tulisse & in singulis civitatibus divulgasse, ut cuique volenti liceret duas uxores habere legitimas; fabula est summa levitate concinnata, ut ostendit *Baronius ad annum 370.* Duxit quidam *Valentinianus Justinam*, sed post Severae prioris uxoris obitum; inquit *Baronius*. Quamvis alioquin error unius Imperatoris amore impuro excecato non prævaleret legibus divinis & Ecclesiasticis, ipsisque civilibus Romanorum, rectaeque rationi.

Dico III. Ex divina concessione ante adventum Christi aliquando fuit licita poly-

26. Immo fuit à Deo injuncta ab initio mundi.

27. Inconvenientia ipsius polygamiae.

Quae nec apud Gentes solitiores permissa fuit.

28. Polygamia

uxorum an
te Christi
adventum
aliquando
ex divina
concessione
liciti.

lygamia. Conclusio est satis certa, & habetur p. *Candemus citato*. Patet etiam ex *Augustino* no. l. 22. contra *Faussum* c. 47. Denique patet ex factis sanctissimorum virorum post diluuium, Abraham, Jacob, Elcana patris Samuelis, Davidis & aliorum, quos in continuo adulterio usque ad mortem vixisse non est credibile: cum à Scriptura utraque Testamenti multum laudentur, nec ullibi hac in parte vel minimum reprehendantur. Quinimmo Deus per os Nathanael Davidi imperavit tanquam magnum Dei beneficium, quod plures ei dedisset uxores: quod utique non fecisset, si plurimum uxorum David peccasset, adeoque tam continue adulteria commisisset, qui tam acriter à Nathan de uno adulterio fuerat correptus. Ratio hujus concessionis communiter assignatur à Doctoribus multiplicatio populi Dei, signanter post diluuium, quando vita hominum notabiliter brevior extitit. Sed huic rationi objicit *Aversa* q. 14. scilicet. 1. quod non constet nasci plures feminas quam masculos, sed potius sub quadam morali æquitate, adeoque pluralitatem uxorum non potuisse multum conferre ad majorem multiplicationem, eò quod dum aliqui viri acciperent plures uxores, totidem alii relinquerentur sine uxoribus. Non ergo oportet querere juxta ipsum aliam rationem ejus concessionis, præter divinam voluntatem summæ tamen sapientiæ innixam. Verum etsi hæc sit primaria ratio, negari tamen nequit, pluralitatem uxorum apud Judæos non impedivisse totidem alios, ne uxores haberent: adeoque divinam dispositione conduxisse ad multiplicationem populi fidelis.

29.
An solis
Judæis seu
Dei cultori-
bus.

Nihilominus hanc concessionem non soli populo Judæorum aut cultorum Dei fuisse peculiarem, sed inde etiam extensam fuisse ad alias Nationes, tamquam valde probabile admittit *Bellarminus* l. 1. de Matr. c. 11. & plures alii, & colligitur ex *Augustino* *suprà*.

Porrò Deus hoc concessit, vel mutando materiam, quatenus facultatem transferendi jus in suum corpus restrictam Deus extendit, ut posset quis illud in plures uxores transferre, prout plures docent: vel etiam dispensando in lege, si dicatur fuisse positiva: immo etsi fuerit naturalis, cum in ea etiam, si sit largè naturalis, possit Deus dispensare juxta *Secundum* & plures alios.

Fuit hæc
concessio pe-
nitentiæ per
Christum
ablata.

Fuit tamen hæc concessio penitus per Christum sublata, etiam quoad Gentiles: cum ipse Matrimonium pro omnibus re-duxerit ad pristinum statum juri naturæ consonum. Immo etiam ante Christum fuisse concessionem extinctam, censet *Bellarminus* *suprà* *propos.* 6. & approbat *Basilius Pontius* l. 7. c. 49. n. 6. Unde Ecclesia infidelem polygamum cum omnibus uxoribus con-

versum permittit manere cum sola prima, ceteris facultate habendi quibuscumque.

Conclusio non obstat, quod Scriptura subinde secundas uxores vocet concubinas, quia illas etiam subinde vocat uxores. Sic Agar *Gen.* 6. dicitur uxor Abraham: item Cetura dicitur ejusdem uxor *Gen.* 25. & Bala *Gen.* 30. dicitur conjux Jacob: at *Gen.* 31. dicitur ejusdem concubina. Et *Deuter.* 21. dicitur: Si habuerit homo uxores duas &c. Immo nomen concubinæ tribuitur etiam, sed præter, primariæ uxori: ut patet *Judic.* 19. ubi unica Levitæ uxor dicitur concubina ejusdem: Unde quamvis nomen concubinæ communi usu significet illam, quæ consuetudine quadam vivendi adhibetur ad concubitum illicitum, Scriptura tamen illud etiam attribuit ei, quæ assumitur ad conjugium causâ concubitus seu generationis prolis. Potissimum tamen nomen uxoris tribuit ei, quæ assumitur in conjugium & sine ul familiæ administrationem, sic ut plenissimè participet jure & libertati uxoriæ, sitque viro quodammodo par. Quo modo Sara fuit assumpta ab Abraham, quæ idcirco vocatur domina ipsius Agar. Similiter assumptæ sunt ab Israël Lia & Rachel. Sed Agar, Bala, & Zelpha, quia permanserunt in conditione servili, desecerunt à perfectione juris uxorii. Unde nec filius Agar ancillæ Saræ, neque etiam filii Ceturæ fuerunt heredes bonorum Abraham, sed filius solius Saræ, quæ etiam *Gen.* 25. dicitur uxor cum distinctione contra concubinas seu uxores secundarias.

DICO IV. Secundæ nuptiæ (idem est de ulterioribus) post mortem comparitæ sunt per se licitæ. Est de fide contra *Monachos*, & *Novatianos*, qui secundas nuptias putant esse illicitas. Et patet ex perpetua praxi fidelium, & Apostolo *ad Rom.* 7. & *1. Cor.* 7. ubi ait: Si dormierit vir uxorem suam, cui vult nubere, tantum in Domino, id est, prolis, non libidinis causâ, seu, religiosè cum Dei timore, aut certè in Domino, id est, in Domini Ecclesia & Christianismo. Unde nec Christus *Matth.* 22. damnavit mulierem, quod septem viros legitime habuisset; nec *Joan.* 4. Samaritanam, quod quinque habuisset. Idem traditur in *Concilio Nicæno* can. 8. *Florentino* in *Decreto de Armenis* (quod etiam de quartis & ulterioribus nuptiis id expressè declarat) & can. *Aperiatur* & can. *Quod si dormierit* 31. q. 1. de quorscumque nuptiis; & in *Decretalibus* *tit. de secundis nuptiis*.

Nihilominus in quibusdam Canonibus secundæ nuptiæ minus laudantur, & habentur tamquam signum cujusdam intemperantiam & nimiam concupiscentiæ. Ideo *de his* 31. q. 1. ex antiquissimo *Concilio Neocasariensi* arcebat in illis presbyter à convivio, & nubenti ob præsumptam intemperantiam imponebatur aliqua penitentia. Et ibidem c. *Hæc ratio* ex *Auctore operis* imper-

perfecti in Matth. hom. 32. vocatur fornicatio, eaque licita & honesta.

Non obest etiam, quod secundis nuptiis denegetur benedictio: hoc enim ceremoniale est ex voluntate Ecclesiae, quae id statuit, ne repetitae benedictiones vilescant. Similiter non obest, quod bigami afficiantur irregularitate: eorum enim non est poenalis, sed constituta per Ecclesiam; quod huiusmodi matrimonium deficiat à perfecta significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia.

Non obstat denique, quod Jure Civili infligatur infamia viduae nubenti infra annum. Iustus L. 1. C. de secundis nuptiis. Nam hanc poenam, & si quae aliae adhuc sint per leges statutae, abolet Jus Canonicum c. Summa per illa, & c. Cum secundum Apostolum, de secundis nuptiis, ubi etiam tantum fiat mentio legalis infamiae, tamen ratio subjuncta, scilicet quod non deceat legalis infamiae sustinere jacturam, quae intra tempus luctus nubentis concessa sibi ab Apostolo utitur auctoritate per quam infamia aboletur, habet etiam locum in alijs poenis: ut proinde in iis idem sit statuentium, ex regula, quod legis ratio sit ejus anima, & in lege expressa, sit pro lege. Et ita servari tradit Gratianus hic P. 2. c. 3. §. 9. n. 7. & seqq. Quantum verò ad illas dispositiones, quae potius concernunt provisionem & commodum liberorum prioris matrimonii, cum non contineant poenam, dicendum, eas etiam hodie servandas esse, quia circa eas nihil disposuit lex Canonica; nec fuit ut disponeret, cum nihil mali moris involvant, immo bonis moribus respondeant.

Notandum tamen, non posse conjugem transvolare ad secundas nuptias, donec constet de morte comparis, in cuius praedictum, si forte superstes sit, cederet novum matrimonium, quicquid jure suo in casu dubio spoliandum. Praeterea quod praesumendum sit vivere, dum contrarium probatum non fuerit, ut tradunt omnes in Cap. In praesentia, de sponsalibus. Putat verò Silvester, Layman, Diana & plures alii, quod pro foro conscientiae sufficiat probabilitas de morte conjugis, per conjecturas & indicia. Sed communior & tutior doctrina requirit moralem certitudinem: nam c. Dominus, de secundis nuptiis dicitur: Nullus ad secundas nuptias migrare praesumat, donec ei constet, quid ab hac vita migraverit conjux ejus. Et c. In praesentia, de sponsalibus deciditur, quantumque annorum numero abfuerint viri, non posse uxores aliud matrimonium inire, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Qui Canones non solum agunt de foro externo: cum verba dirigantur etiam ad ipsos contrahentes. Et quidem c. In praesentia dicitur eos non posse contrahere, & simul praecipitur judici, ne permitat. Et sanè in re tam gravi, tot incommodis & periculis obnoxia, non est prudentis,

praesertim absque necessitate, duci solà probabili existimatione: aut certè etiam ex natura rei illa sufficeret, plus tamen requiritur jure saltem positivo.

Nec obstat, quod cap. Cum per Bellicam 34. quaest. 2. dicitur: Nec tamen culpabilis iudicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit. Item quod c. Quoniam ut visus non contestata dicitur: Si de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu verosimiliter praesumatur. Nam id intelligitur de existimatione justa & moraliter certa, atque de simili praesumptione, quae probationi aequivaleat. Alioquin cum c. Quoniam agatur in ordine ad forum externum, militaret hoc ipsum contra alios Auctores. Quod tamen addit Arvensis q. 14. sect. 3. in casu contrarietatis hos textus esse correctos per alios posteriores, non potest subsistere: cum posterius illis sit cap. Quoniam, quod est Innocentii III. qui est posterior Clementi III. & Lucio III. auctoribus priorum capitum.

Nihilominus moralis certitudo habet gradus, & ut plurimum relinquitur prudentiae iudicis. Specialiter autem non sufficere solam famam & testificationem de auditu, nisi concurrant alia adminicula & conjecturae, docet communior sententia: alia enim non facit certam moraliter probationem. Quam facere potest, concurrente diuturnitate absentiae, distantia loci, fundamento rationabili & universalitate ipsius famae. Similiter non sufficere unicum testem de visu, qui nec sufficit in levioribus causis, censet Bartolus, Zoellus & alii passim, nisi accedant alia adminicula, v. g. senium, debilitas &c. Ut proinde cap. Dominus, de secundis nuptiis, exigens certum nuntium, non sit accipiendum de teste uno, sed de certitudine quam ponunt certa nova. Puto tamen testem posse tantae fidei esse, ut sufficeret saltem juratus: cum inde major certitudo, quam ex alio communi teste cum quibusdam adminiculis habeatur. Quare sufficit attestatio desumpta ex libro Rectoris parochiae, quae censetur publica, & maxime fidem faciens. Alioquin totum ferè ad iudicis prudentiam remittendum est.

Quòd si adhibità debita cautela contractum sit novum matrimonium, & postea deprehendatur conjugem, qui certò putabatur mortuus, adhuc esse superstitem, certum est non valere secundum Matrimonium, adeoque primum esse redintegrandum, ut constat ex impedimento ligaminis, & expressè decisum est c. Dominus, de secundis nuptiis.

E contra, si temerè & absque debita certitudine contrahatur novum Matrimonium, reverà tamen postea appareat, spatium v. g. de morte conjugis rumorem fuisse verum, talis quidem ratione periculi gravissimè peccavit, Matrimonium tamen se-

Nulla hic Canonum contrarietas.

36. Qualitas certitudinis requisita amplius declaratur.

37. Si post secundas nuptias bona fide de contractas, deprehendatur conjugem adhuc vivere, ab eis recedendum est. Si temerè sint inita, verè tamen conjugum obierit, valida sunt.

cundum verè fuit validum: quidquid contradicat Pontius lib. 7. c. 53. num. 5. Immo id expresse videtur decisum c. Pominus, de secundis Nuptiis. Qui textus atenus est correctus per c. In presentia, de sponsalibus, ut contendit Pominus existimans ibi personam conjugatam reddi inhabilem ad iterum contrahendum, donec certum nuptium accipiat de morte alterius conjugis, quasi verò hujus certitudinis carentia sit impedimentum dirimens, etiam sine vero ligamine. Quod omnino sine fundamento excoGITatum est contra communem sensum. Nec in c. In presentia apparet ulla hujusmodi irritatio, sed tantum prohibitio; aut certè irritatio, ut ad huc vivens viris suis non possint ad aliorum consortium conuolare.

38.
Vix etiam, si
constet prio-

Ex quibus similiter constat carere fundamento id, quod noster Marchant in Resolut.

de Sacram. Matrim. Casu 1. Resol. 6. asserit, quod verè subesse in utroque foro impedimentum dirimens, ligaminis, quando quis contrahit secundas nuptias, postquam contraxerat priores certò invalidis ratione impediendi occulti: quasi verò prius matrimonium verè nullum, in facie Ecclesiæ celebratum, aliter obstitit secundò matrimonio, quàm quòd Ecclesiæ, quæ non iudicat de occultis, in foro externo staret pro invaliditate illius, quousque et constet sive probetur defectus prioris Matrimonii. Alioquin uti hoc indubiè est in foro conscientie nullum, sic posterius est in eodem foro validum. Prout indubiè validum foret, si conjugii certò constaret, sed probari Ecclesiæ non possit constans mors: quæ utique formalissimè solvitur ligamen lexque conjugii.

DISPUTATIO QUINTA.

De Solemnitatibus Matrimonii, & Matrimonio Claudefino.

QUESTIO I.

An Matrimonium Claudefinum sit illicitum & invalidum?

1.
Matrimonium claudefinum dupliciter sumitur.

Quodnam sensatur celebratum coram facie Ecclesiæ.

2.
Matrimonium simpliciter claudefinum ante Tridentinum erat illicitum jure Ecclesiastico.

Non naturali.

MATRIMONIUM, ut debite inueatur, exigat certas solemnitates, videlicet ut celebretur in facie Ecclesiæ, præmissisque certis denuntiationibus: aliter autem celebratum, etsi solæ denuntiationes sint indebite prætermittæ, generali quâdam ratione dicitur claudefinum. Propriè tamen & simpliciter ita appellatur, quod non est publice coram facie Ecclesiæ celebratum. Ad quod nunc requiritur, ut celebretur coram Parochæ seu Ordinario, vel alio Sacerdote delegato ab eo, & duobus vel tribus testibus: olim autem censebatur contractum in facie Ecclesiæ, quod erat celebratum coram legitimo Ecclesiastico ministro & Pastore, eiusve locum tenente. De Matrimonio claudefino propriè sumpto nunc est sermo. Itaque

DICO I. Ante Concilium Tridentinum Matrimonia claudefina fuerunt illicita, sed non invalida. Prima pars patet ex Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. Matr. ubi de illis sic loquitur: Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit; verum cum sancta Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse &c.

Non sunt tamen Matrimonia claudefina prohibita jure naturæ, etiamsi nemine

præfente, & omnino clam celebrentur: quidquid Sanchez l. 3. d. 3. num. 8. & quidam alii contrarium putent: nulla enim apparet ratio naturalis, quæ id satis suadeat. Confirmatur exemplo aliorum contractuum, in quibus (si claudefinè contrahantur) sunt etiam sæpe quædam inconuenientia; ut in Matrimonio: ob quæ potestas publica merito varia circa varios contractus ordinatur, etsi per se liceant & valeant claudefinè initi.

Secunda pars est communissima Doctorum, & patet ex præfata Ecclesiæ, quæ etiam nunc, ubi Tridentinum est receptum, non habeat ea Matrimonia pro invalidis. Idipsum indicat Tridentinum supra in primò cap. dicens, dubitandum non esse, claudefina Matrimonia rata & vera esse, quamdiu Ecclesiæ ea irrita non fecit. Quæ postrema verba sic sære disposita, ut relinquereur indecisum, an olim (de tempore Tridentini non erat rationabilis quæstio) verè fuerint irritata ab Evaristo Papa; prout pauci ex Patribus Concilii existimabant, juxta Galat. inum l. 23. Hist. Trid. c. 8. n. 10. cum tamen prius absolute fuisset in forma Decreti positum: Eademque irrita non fecit. Subditque nihilominus Ecclesiam semper illa prohibuisse. Cumque prohibitiones amplius non prodesse, procedit eodem ad irritationem eorumdem. De illis autem, qui priori uxore, cum clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, docet quòd cum ea in perpetuo adulterio vivunt, cum scilicet Tridentinum necdum irritasset matrimonia clam contracta, quæ proinde apertissimè supponit fuisse valida: